

COMPETÈNCIES MUNICIPALS I ACORDS DE COOPERACIÓ AMB LES MINORIES RELIGIOSES A ESPANYA

Àlex Seglers

Universitat Autònoma de Barcelona

Sumari

1. Preliminar
2. El contingut dels acords de cooperació amb les minories religioses
 - 2.1. *Els subjectes confessionals signataris*
 - 2.2. *L'àmbit d'aplicació*
 - 2.3. *La incorporació de les esglésies i les comunitats religioses dins els subjectes confessionals signataris*
 - 2.4. *L'expedició de la certificació dels fins religiosos*
 - 2.5. *Les matèries acordades amb l'Estat espanyol*
 - 2.5.1. Llocs de culte
 - 2.5.2. Cementiris confessionals i concessió de parcel·les
 - 2.5.3. Trasllat dels cossos dels difunts
 - 2.5.4. Ministres de culte
 - 2.5.5. Funcions religioses
 - 2.5.6. Descans laboral setmanal
 - 2.5.7. Festivitats i commemoracions religioses
 - 2.5.8. Ensenyament religiós confessional en els centres públics i privats concertats
 - 2.5.9. Organització de cursos d'ensenyament religiós als centres universitaris públics
 - 2.5.10. Llibertat d'ensenyament
 - 2.5.11. Calendari escolar i exàmens dels alumnes
 - 2.5.12. Accés a la funció pública
 - 2.5.13. Efectes civils del matrimoni religiós
 - 2.5.14. Assistència religiosa
 - 2.5.15. Finançament
 - 2.5.16. Protecció del patrimoni històric i artístic religiós
 - 2.5.17. Protecció i ús de les marques *Casher i Halal*
 - 2.5.18. Sacrifici d'animals
 - 2.5.19. Subministrament de dietes alimentàries religioses
- 2.6. *Les iniciatives governamentals*
- 2.7. *La clàusula general de denúncia i de revisió total o parcial*
- 2.8. *Els mecanismes de seguiment*
3. La distribució de competències sobre els ens locals
4. Els acords de cooperació i les competències dels ajuntaments
 - 4.1. *Respecte de l'urbanisme i els equipaments de caràcter religiós*
 - 4.2. *Respecte de la salut i el control d'aliments Casher i Halal. Els escorxadors i el sacrifici d'animals segons els ritus religiosos*
 - 4.3. *Respecte dels cementiris i la reserva de parcel·les*
 - 4.4. *Respecte dels serveis funeraris*
 - 4.5. *Respecte de la policia sanitària mortuòria*
 - 4.6. *Respecte del menjador escolar i les dietes religioses*
 - 4.7. *Respecte del règim tributari*
 - 4.8. *Respecte d'altres activitats complementàries*
5. Consideracions finals

1. Preliminar

A l'Estat espanyol el fenomen religiós es regula a través d'un conjunt de normes que, tècnicament, anomenem *de dret eclesiàstic*. Aquestes normes poden ser d'origen unilateral o bilateral. Les unilaterals es troben, principalment, a la Constitució

de 1978, a la Llei orgànica 7/1980, de 5 de juliol, de llibertat religiosa (LOLR) i al Reial decret 142/1981, de 9 de gener, sobre organització i funcionament del Registre d'Entitats Religioses (RD 142/1981). Les normes bilaterals són les que, prèviament a la seva aprovació i incorporació a l'ordenament jurídic estatal, s'han pactat amb les tres federacions amb notori arrelament social.¹ Ens referim a la federació d'Entitats Religioses Evangèliques d'Espanya (FEREDE), la Federació de Comunitats Israelites (FCIE) i la Comissió Islàmica d'Espanya (CIE). Òbviament, també són normes bilaterals els acords de cooperació de 1979 subscrits entre l'Estat espanyol i la Santa Seu.

El model cooperacionista espanyol mostra una *dualitat asimètrica* en el seu origen, que té implicacions legals. En efecte, els tractats internacionals subscrits amb la Santa Seu (no amb l'Església catòlica) atorguen a aquesta confessió un rang superior en la jerarquia de les fonts normatives, car el seu desplegament territorial (autonòmic i local) és obligatori. Això no ocorre amb els acords de cooperació de les minories no catòliques, ja que el seu rang és de llei ordinària i no tenen un fonament competencial d'exclusivitat en favor de l'Estat. La distribució de competències de la Constitució de 1978 converteix Espanya en un estat compost i descentralitzat, per això els continguts dels acords amb les minories es desenvoluparan segons les competències i la voluntat política de cada nivell polític: de vegades l'Estat central, però d'altres, les comunitats autònomes (com Catalunya, el País Basc o Galícia) i també els ajuntaments.

En aquest estudi es tractarà sistemàticament la relació entre els acords de cooperació amb les minories religioses i les competències dels ens locals (ajuntaments).² Igual que a França, aquestes són les administracions més properes als ciutadans i, per tant, han de donar resposta política a les demandes vinculades a l'exercici dels drets de llibertat religiosa, com per exemple l'establiment de llocs de culte o la reserva de parcel·les als cementiris.

2. El contingut dels acords de cooperació amb les minories religioses

L'Estat espanyol, l'any 1992, va subscriure tres acords de cooperació amb confessions no catòliques, les quals es van aglutinar en federacions (evangèlics i jueus) i Comissió (musulmans). La signatura d'aquests acords esdevingué un fet d'especial significació històrica. Primerament, perquè va posar fi al monopoli concordatari de l'Església catòlica i, segonament, perquè es va aplicar el manament de l'article 16.3 de la Constitució i, en concret, la previsió de l'article 7.1 de la LOLR.³

1. La declaració estatal del *notori arrelament* significa que les tres federacions tenen reconeguda una presència social i històrica a Espanya, a causa del seu nombre de fidels i àmbit territorial. Veg. l'article de Fernández-Coronado, A., «Consideraciones sobre una interpretación amplia del concepto de notorio arraigo», *Laicidad y Libertades. Escritos Jurídicos*, núm. 0, desembre de 2000.

2. Sobre la relació entre els acords de l'Estat amb la Santa Seu i la Generalitat de Catalunya, veg. Eduard Bajet, «Acuerdos entre la Generalitat y la Iglesia. Presupuestos doctrinales», *Ius Canonicum*, núm. 46, vol. XXIII, 1983.

3. Souto, J. A. «Gli accordi dello Stato spagnolo con le minoranze confessionali tradizionali», *Il diritto ecclesiastico*, 1993/3.

Com veurem, els tres acords responen a una sistemàtica similar, per això farem una exposició conjunta, però tenint en compte les especificitats de cadascun. Les dues federacions i la Comissió havien adquirit prèviament a la firma dels acords el reconeixement del notori arrelament social. L'any 1984 s'emeté l'informe favorable sobre les esglésies evangèliques d'Espanya i les comunitats israelites espanyoles; i l'any 1989 s'emeté l'informe respecte de les comunitats islàmiques.

L'exposició de motius de la FEREDE (Llei 24/1992) declara que «el protestantisme espanyol, en el seu conjunt, integrat per les distintes esglésies de confessió evangèlica, la pràctica totalitat de les quals, inscrites al Registre d'Entitats Religioses, han constituït la Federació d'Entitats Religioses Evangèliques d'Espanya (FEREDE), com a òrgan representatiu de les mateixes davant l'Estat, per a la negociació, l'adopció i el seguiment ulterior dels acords adoptats».

També l'exposició de motius de la FCIE (Llei 25/1992) assenyalava que «la religió jueva, de tradició mil·lenària al nostre país, integrada per diferents comunitats de la dita confessió inscrites al Registre d'Entitats Religioses, que han constituït la Federació d'Entitats Israelites d'Espanya (FCIE), com a òrgan representatiu de les mateixes davant l'Estat, per a la negociació, la signatura i el seguiment ulterior dels acords adoptats».

I finalment l'exposició de motius de la CIE (Llei 26/1992): «[...] la religió islàmica, de tradició secular al nostre país, amb importància rellevant en la formació de la identitat espanyola, representada per diferents comunitats de la dita confessió, inscrites al Registre d'Entitats Religioses i integrades en alguna de les dues federacions igualment inscrites, denominades Federació Espanyola d'Entitats Religioses Islàmiques (FEERI) i Unió de Comunitats Islàmiques d'Espanya (UCIDE), que, al seu torn, han constituït una entitat religiosa inscrita amb la denominació de Comissió Islàmica d'Espanya (CIE), com a òrgan representatiu de l'islam a Espanya davant l'Estat per a la negociació, la signatura i el seguiment dels acords adoptats.»

2.1. *Els subjectes confessionals signataris*

Els subjectes que van subscriure els respectius acords de cooperació són, doncs, la FEREDE, la FCIE i la CIE. Ni la religió evangèlica, ni la jueva ni la islàmica tenien un únic interlocutor nacional o internacional que les representés. Per això, a diferència de l'Església catòlica, les tres federacions van haver-se de constituir *ad hoc* per signar els acords.

Jurídicament, els subjectes confessionals signataris només són els que estipula l'article únic de cadascuna de les lleis 24, 25 i 26 de 10 de novembre de 1992. Aquest article estableix com a part signatària religiosa la FEREDE, la FCIE i la CIE, tanmateix constituïda *ad hoc* per la UCIDE i la FEERI.

2.2. *L'àmbit d'aplicació*

L'àmbit d'aplicació dels acords de cooperació s'estén a totes les esglésies, comunitats israelites i comunitats islàmiques que compleixin dos requisits: romandre inscrites en el Registre d'Entitats Religioses (RER) i formar part de la Federació respectiva, sempre que la seva pertinença figuri inscrita en el RER. En el cas de les co-

munitats islàmiques, la incorporació podrà fer-se directament a la mateixa CIE, o bé en alguna de les dues federacions (UCIDE o FEERI).

2.3. *La incorporació de les esglésies i les comunitats religioses dins els subjectes confessionals signataris*

La incorporació de les esglésies protestants a la FEREDE, a l'efecte de la seva constància al Registre, s'ha d'acreditar a través d'una certificació expedida per la Comissió permanent de la FEREDE, signada pel seu secretari executiu amb la conformitat del president. L'anotació de la seva baixa o exclusió del Registre s'ha de dur a terme a instància de l'església afectada o de la Comissió Permanent de la FEREDE.

Pel que fa a les comunitats jueves, la certificació ha d'anar expedida per la Secretaria General de la FCIE, i l'ha de signar un vicesecretari d'aquesta amb la conformitat del secretari. L'anotació al Registre de la seva baixa o l'exclusió s'ha de dur a terme a instància de la comunitat afectada o de la Secretaria General de la FCIE.

Respecte de les comunitats i les federacions musulmanes, caldrà acreditar la certificació expedida pels representants legals corresponents de cada una d'ambdues federacions (UCIDE o FEERI), i sempre amb la conformitat de la CIE. L'anotació al RER de la seva baixa o exclusió s'ha de dur a terme a instància de l'entitat interessada o de la mateixa CIE.

2.4. *L'expedició de la certificació dels fins religiosos*

La certificació dels fins religiosos per a la inscripció de les entitats religioses constituïdes com a tal d'acord amb l'ordenament de les esglésies evangèliques, la pot expedir la Comissió permanent de la FEREDE. Pel que fa a la FCIE, la certificació dels fins religiosos pot expedir-la la seva Secretaria General. Quant a la CIE, pot ser expedida per la federació a la qual pertanyi la comunitat islàmica en qüestió (la UCIDE o la FEERI) però sempre amb la conformitat de la CIE, o bé per aquesta última si la comunitat no formés part de cap de les dues federacions.

2.5. *Les matèries acordades amb l'Estat espanyol*

Per a una millor comprensió dels continguts dels acords, hem dividit aquest epígraf seguint la sistemàtica de les matèries objecte de regulació.

2.5.1. Llocs de culte

A l'efecte estrictament legal, són llocs de culte de les esglésies que pertanyen a la FEREDE els edificis o locals que estiguin destinats de manera permanent i exclusiva a les funcions de culte o assistència religiosa, quan així ho certifiqui l'església respectiva de conformitat amb la Comissió Permanent de la FEREDE. Aquests llocs de culte gaudeixen d'inviolabilitat en els termes establerts per les lleis; en cas d'expropiació forçosa s'ha d'escoltar l'òrgan competent de la Comissió Permanent de la FEREDE. Tampoc no poden demolar-se sense ser privats abans del seu caràcter sagrat, amb excepció dels casos previstos a les lleis per raó d'urgència o perill.

Quant a les comunitats jueves, són llocs de culte els edificis o locals destinats també de forma permanent i exclusiva a les funcions de culte, formació o assistència religiosa, quan així ho certifiqui la comunitat respectiva amb la conformitat de la Secretaria General de la FCIE.

Respecte de les comunitats islàmiques que pertanyin a la CIE, són legalment llocs de culte les mesquites, els edificis o els locals destinats de manera exclusiva a la pràctica habitual de l'oració, la formació o l'assistència religiosa islàmica, quan així ho certifiqui la comunitat respectiva, però amb la conformitat de la CIE.

Els llocs de culte de la FCIE i de la CIE poden ser objecte d'anotació al RER, i els seus arxius i documents gaudeixen d'inviolabilitat. En cas d'expropiació forçosa, s'ha d'escoltar prèviament la Secretaria General de la FCIE i la CIE, i no poden ser demolits sense ser privats del seu caràcter sagrat.

2.5.2. Cementiris confessionals i concessió de parcel·les

Els cementiris jueus i islàmics gaudeixen dels mateixos beneficis legals que els llocs de culte. Així, els acords amb la FCIE i CIE reconeixen, d'una banda, el dret a posseir cementiris jueus privats i cementiris islàmics propis; i, de l'altra, el dret a la concessió de parcel·les reservades als cementiris municipals. També es disposa que els poders públics (en aquest cas competeix els ajuntaments), han d'adoptar les mesures oportunes per respectar les regles tradicionals jueves i islàmiques sobre inhumacions, sepultures i ritus funeraris, les quals es realitzaran amb intervenció de les comunitats locals que pertanyin a la FCIE i la CIE.

2.5.3. Trasllat dels cossos dels difunts

Els acords amb la FCIE i CIE reconeixen un dret que també afecta les administracions locals i les normes de policia sanitària mortuòria: ens referim al trasllat dels cossos dels difunts jueus i musulmans als cementiris que pertanyin a les comunitats de la FCIE i la CIE. El trasllat dels cossos inclou tant els que estiguin inhumats actualment en cementiris municipals com aquells el traspàs o la mort dels quals s'hagi produït en localitats en què no hi hagi cementiris jueus o islàmics.

2.5.4. Ministres de culte

Els ministres de culte de les esglésies que pertanyin a la FEREDÉ són les persones físiques que es dediquin, amb caràcter estable, a les funcions de culte o assistència religiosa i acreditin el compliment d'aquests requisits mitjançant una certificació expedida per l'església respectiva, amb la conformitat de la FEREDÉ.

Per la seva banda, els ministres de culte de les comunitats de la FCIE són les persones físiques que, trobant-se en possessió de la titulació de rabí, desenvolupin llurs funcions religioses amb caràcter estable i permanent i acreditin el compliment d'aquests requisits, mitjançant una certificació expedida per la comunitat jueva a la qual pertanyin i amb el visat de la Secretaria General de la FCIE.

Finalment, els dirigents religiosos (o imams) són els qui es dediquin, amb caràcter estable, a la direcció de les comunitats islàmiques, a la direcció de l'oració, forma-

ció i assistència religiosa islàmica i acreditin el compliment d'aquests requisits, mitjançant certificació expedida per la comunitat a la qual pertanyin.

Els ministres de culte d'aquestes confessions no estan obligats a declarar sobre fets que els hagin estat revelats en l'exercici de funcions de culte i assistència religiosa. En el cas dels dirigents religiosos islàmics, l'article 3.2 del seu Acord afegeix l'expressió «en els termes legalment establerts per al secret professional».

A més, els ministres de culte estan inclosos al règim general de la Seguretat Social i són assimilats als treballadors per compte aliè. Les esglésies i les comunitats respectives assumiran els drets i les obligacions establerts per als empresaris al règim de la Seguretat Social.

2.5.5. Funcions religioses

Els articles 6 dels respectius acords de cooperació delimiten les activitats que, per a cada Federació, són considerades funcions religioses i, així, n'obtenen l'eficàcia legal. Vegem-les.

Per a la FEREDE, es consideren funcions religioses les de culte o assistència religiosa que es dirigeixin directament a l'exercici del culte, l'administració dels sagraments, la cura d'ànimes, la prèdica de l'Evangelí i el magisteri religiós. Per a la FCIE, es consideren funcions pròpies de la religió jueva les que ho siguin d'acord amb la Llei i la tradició jueves, les que es deriven de la funció rabínica, de l'exercici del culte, de la prestació de serveis rituals, de la formació de rabins, de l'ensenyança de la religió jueva i de l'assistència religiosa. Finalment, quant a la CIE, es consideren funcions islàmiques de culte, formació i assistència religiosa les que ho siguin d'acord amb la llei i la tradició islàmiques, emanades de l'Alcorà o de la sunna i protegides per la LOLR.

2.5.6. Descans laboral setmanal

Els acords de cooperació s'ocupen, igualment, del descans setmanal per obtenir-ne les oportunes conseqüències jurídiques en l'àmbit de les relacions laborals. Recordem que l'Estatut dels treballadors reconeix el dret a gaudir d'un descans setmanal mínim de dia i mig ininterromput. Com a regla general, aquest descans ha de comprendre la tarda del dissabte i el diumenge, sens perjudici d'altres disposicions legals, convenis col·lectius o contractes de treball.

Respecte del descans laboral setmanal dels fidels de la Unió d'Esglésies Adventistes del Setè Dia i d'altres esglésies evangèliques que pertanyin a la FEREDE, el dia de precepte de les quals sigui el dissabte, el descans setmanal pot incloure, sempre que hi hagi acord amb l'empresari, la tarda del divendres i el dia complet del dissabte.⁴

Per la seva banda, el descans setmanal dels fidels de les comunitats israelites que pertanyin a la FCIE pot comprendre, sempre que hi hagi acord amb l'empresari, la tarda del divendres i el dia complet del dissabte.

4. La Sentència del Tribunal Constitucional 19/1985, de 13 de febrer, no va reconèixer el dret al descans a un fidel dels Adventistes del Setè Dia que no va poder pactar amb l'empresari.

Finalment, pel que fa als membres de les comunitats islàmiques que pertanyin a la CIE, els qui ho demanin podran sol·licitar la interrupció del seu treball els divendres de cada setmana, dia de pregària col·lectiva obligatòria i solemne dels musulmans, des de les 13.30 hores fins a les 16.30 hores, així com la conclusió de la jornada laboral una hora abans de la posta de sol durant el mes de dejuni del Ramadà. En ambdós casos, serà necessari l'acord entre les parts afectades: treballador musulmà i empresari. Les hores deixades de treballar s'han de recuperar sense compensació.

2.5.7. Festivitats i commemoracions religioses

Les festivitats que, segons la Llei i la tradició jueves, tenen el caràcter de religioses poden substituir les que preveu l'Estatut dels treballadors, amb el mateix caràcter de retribuïdes i no recuperables, i a petició dels fidels de les comunitats jueves que pertanyin a la FCIE. Aquestes festivitats són: 1r i 2n dia de l'Any Nou (*Rosh Hashaná*); dia de l'Expiació (*Yom Kippur*); 1r, 2n, 7è i 8è dia de la Festa de les Cabanes (*Succoth*); 1r, 2n, 7è i 8è dia de Pasqua (*Pesaj*), i 1r i 2n dia de Pentecosta (*Shavuot*).

Igualment, però ara per als fidels de les comunitats islàmiques de la CIE, les festivitats són les següents: *Al Hiyra*, 1r dia de *Muharram*, primer dia de l'Any Nou Islàmic; *Achura*, 10è dia de *Muharram*; *Idu Al-Maulid*, corresponent al 12è dia de *Rabi'u al Awwal*, naixement del Profeta; *Al Isra Wa Al-Mi'Ray*, corresponent al 27è dia de *Rayab*, data del Viatge Nocturn i l'Ascensió del Profeta; *Idu Al-Fitr*, corresponent als dies 1r, 2n i 3r de *Shawwal*, i celebració de la culminació del dejuni del Ramadà, i *Idu Al-Adha*, corresponent als dies 10è, 11è i 12è de *Du-Al-Hyyah*, que celebren el sacrifici protagonitzat pel profeta Abraham.

2.5.8. Ensenyament religiós confessional en els centres públics i privats concertats

De conformitat amb la legislació educativa, els tres acords de cooperació garanteixen a l'alumnat, als pares i als òrgans escolars que ho sol·licitin l'exercici del dret a rebre ensenyament religiós confessional en els centres públics i privats concertats, sempre que aquest dret no entri en conflicte amb el caràcter propi dels centres escolars privats concertats, en els nivells d'educació infantil, primària i secundària.

Aquest ensenyament ha de ser impartit per professors designats per les esglésies protestants i les comunitats jueves i islàmiques, però de conformitat amb la FEREDÉ, la FCIE i la CIE; igual que amb els continguts de l'ensenyament i els llibres de text, que seran proporcionats per les esglésies i comunitats religioses però de conformitat amb la FEREDÉ, la FCIE i la CIE.⁵

Els centres docents públics i privats han de facilitar les tasques adequades per a l'ensenyament religiós, sense que es pugui perjudicar el desenvolupament de les activitats lectives.

5. Sobre la problemàtica juridicolaboral dels professors de religió, veg. Luis Mariano Cubillas, *Enseñanza confesional y cultura religiosa*, Valladolid, 1997.

2.5.9. Organització de cursos d'ensenyament religiós als centres universitaris públics

Tanmateix, les esglésies evangèliques que pertanyin a la FEREDE i les comunitats religioses que pertanyin a la FCIE i a la CIE poden organitzar cursos d'ensenyament religiós en els centres universitaris públics, utilitzant-ne els locals i els mitjans, d'acord amb les autoritats acadèmiques universitàries.

2.5.10. Llibertat d'ensenyament

Les esglésies de la FEREDE poden establir i dirigir centres docents, universitaris i seminaris de caràcter religiós i altres institucions d'estudis eclesiàstics. També les comunitats que pertanyin a la FCIE i la CIE i llurs comunitats poden establir i dirigir centres docents, universitats i seminaris de caràcter religiós i centres de formació islàmica. Aquest dret a la llibertat d'ensenyament està sotmès en tots els casos a la legislació general espanyola.

2.5.11. Calendari escolar i exàmens dels alumnes

Els alumnes de la Unió d'Esglésies Adventistes del Setè Dia i d'altres esglésies evangèliques que pertanyin a la FEREDE que cursin estudis en centres d'ensenyament públics i privats concertats, estan dispensats de l'assistència a classe i de la celebració d'exàmens des de la posta de sol del divendres fins la posta de sol del dissabte, a petició pròpia o dels qui exerceixin la pàtria potestat o tutela. Respecte als alumnes jueus, aquests estan dispensats el dia del dissabte i les festivitats religioses esmentades. I, pel que fa als alumnes musulmans, aquests estan dispensats les hores del divendres i els dies festius.

2.5.12. Accés a la funció pública

Els exàmens, les oposicions o les proves selectives, convocades per a l'ingrés a les administracions públiques, que hagin de fer-se els dies coincidents amb el descans setmanal o les festivitats religioses de cada confessió, s'han de fixar, per a cada opositor, en una data alternativa, sempre que se sol·liciti expressament i no hi hagi causa motivada que ho impedeixi.

2.5.13. Efectes civils del matrimoni religiós

L'article 7 dels acords de cooperació reconeix efectes civils al matrimoni celebrat davant els respectius ministres de culte i en la forma religiosa que s'escaigui. Cal, però, que el matrimoni s'inscrigui al Registre Civil.

Les persones que vulguin contreure'l han de promoure l'expedient previ al matrimoni davant l'encarregat del Registre Civil. L'encarregat del Registre ha d'expedir, per duplicat, la certificació acreditativa de la capacitat matrimonial dels contractants, els quals l'han de donar al ministre de culte que oficiarà la celebració religiosa del matrimoni.

Per a la validesa del matrimoni, el consentiment s'ha de presentar davant el ministre de culte oficiant de la cerimònia i, almenys, dos testimonis majors d'edat, abans que hagin transcorregut sis mesos des de l'expedició de la certificació de capacitat matrimonial.

Un cop s'hagi celebrat el matrimoni, el ministre de culte oficiant ha d'estendre, en la certificació de capacitat matrimonial, una diligència expressiva de la celebració del matrimoni, la qual ha de contenir els requisits per a la seva inscripció i les mencions de la identitat dels testimonis. Un dels exemplars de la certificació així tramitada s'ha de remetre, tot seguit, a l'encarregat del Registre Civil competent per a la seva inscripció, i l'altra s'ha de conservar com a acta de celebració a l'arxiu de la confessió corresponent. Sens perjudici de les responsabilitats que pertoquin i dels drets de bona fe adquirits per terceres persones, la inscripció pot ser promoguda en qualsevol temps mitjançant la presentació de l'esmentada certificació tramitada.

Finalment, les normes relatives a la forma religiosa del matrimoni s'han d'ajustar a les modificacions que, en el futur, es produeixin en la legislació del Registre Civil, amb l'audiència prèvia de la FEREDÉ, la FCIE i la CIE.

2.5.14. Assistència religiosa

Dividim la prestació de l'assistència religiosa en dos àmbits: el propi de les Forces Armades i el dels establiments públics.

A les Forces Armades es reconeix el dret dels militars que professen alguna de les tres religions objecte dels acords a rebre l'assistència religiosa i a participar en activitats i ritus propis de la seva confessió, amb l'autorització prèvia dels seus superiors, segons les necessitats del servei, tot facilitant els llocs i mitjans adequats per a llur desenvolupament. L'assistència religiosa ha de ser dispensada per ministres de culte de la confessió corresponent, amb l'autorització dels comandaments de l'Exèrcit, els quals han d'oferir la col·laboració necessària perquè puguin desenvolupar les seves funcions en igualtat de condicions que els ministres de culte d'altres confessions. Quan no hi hagi sinagoga o mesquita al lloc de destinació, els militars jueus i musulmans poden ser autoritzats, per al compliment de llurs obligacions religioses, a traslladar-se a la localitat més propera on hi hagi una sinagoga o una mesquita. Les autoritats militars han de comunicar als familiars la mort dels militars jueus i musulmans perquè puguin rebre els honors fúnebres i ser enterrats d'acord amb els ritus de la religió respectiva.

Als establiments públics, els interns en centres penitenciaris, hospitalaris i assistencials tenen dret a rebre assistència religiosa. L'assistència evangèlica la prestaran els ministres de culte designats per les esglésies de la FEREDÉ, amb la conformitat d'aquesta; l'assistència jueva la prestaran els ministres de culte designats per les comunitats pertanyents a la FCIE i amb la seva conformitat. Finalment, l'assistència islàmica la prestaran els imams o persones designades per les comunitats islàmiques de la CIE, si bé no es requereix la conformitat d'aquesta. L'assistència religiosa s'ha de fer amb el degut respecte al principi de llibertat religiosa i amb l'observança de les normes d'organització i règim intern dels centres. Les despeses de l'assistència religiosa han de ser sufragades per les esglésies evangèliques i les comunitats jueves; en el cas de les comunitats musulmanes, es preveu que els costos siguin sufragats en

la forma que acordin els representants de la CIE amb la direcció dels centres penitenciaris, hospitalaris i assistencials.

2.5.15. Finançament

El finançament és de tipus indirecte. En canvi, per a l'Església catòlica es combina el finançament directe (a través dels pressupostos generals de l'Estat) amb l'indirecte.

Finançament propi: es reconeix el dret de les esglésies de la FEREDE i de les comunitats de la FCIE a recaptar lliurement dels seus fidels prestacions, organitzar col·lectes públiques i rebre ofrenes i liberalitats d'ús. En el cas de la CIE, aquest dret es reconeix a si mateixa i, també, a les seves comunitats.

Operacions no subjectes a tribut: les operacions no subjectes a tributació són: les prestacions, les col·lectes i les ofrenes, el lliurament de publicacions, instruccions i butlletins pastorals interns de caràcter religiós i, finalment, l'activitat d'ensenyament de teologia protestant, destinada a la formació de ministres de culte evangèlics, la formació religiosa rabínica i la d'imams i dirigents religiosos islàmics. En el cas de la CIE, l'activitat d'ensenyament es podrà fer tant a les comunitats islàmiques com a la mateixa CIE.

Exempcions fiscals: aquestes exempcions (amb incidència en els impostos municipals) són les següents: de l'impost sobre béns immobles i de les contribucions especials, n'estan exempts les oficines de les esglésies i comunitats, els llocs de culte, les dependències o edificis i locals annexos a les esglésies, sinagogues i mesquites, que es destinin al culte, a l'assistència religiosa i a la residència de pastors evangèlics, imams i dirigents religiosos islàmics. No es preveu aquesta possibilitat per a les residències dels rabins. De l'impost sobre societats, n'estan exempts els increments de patrimoni a títol gratuït destinats a activitats religioses i assistencials. I de l'impost sobre transmissions patrimonials i actes jurídics documentats, n'estan exempts els béns o els drets adquirits destinats a activitats religioses o assistencials.

Beneficis fiscals: les esglésies evangèliques que pertanyin a la FEREDE i les comunitats jueves de la FCIE, així com les associacions i les entitats creades per aquestes i destinades a activitats benèfiques i docents, mèdiques, hospitalàries i d'assistència social, tenen dret als beneficis fiscals que l'ordenament jurídic tributari reconegui a les entitats sense ànim de lucre i, en tot cas, als que es concedeixin a les entitats benèfiques privades. Tanmateix, en el cas de la CIE aquests beneficis fiscals es reconeixen a les seves comunitats, però també a la mateixa CIE.

Deduccions fiscals: la normativa de l'impost sobre la renda de les persones físiques ha de regular el tractament tributari aplicable als donatius que es realitzin a les esglésies que pertanyin a la FEREDE, a les comunitats de la FCIE i a les de la CIE amb les deduccions que, si s'escau, es puguin fer.

2.5.16. Protecció del patrimoni històric i artístic religiós

L'Estat, la FCIE i la CIE es comprometen a col·laborar en la conservació i el foment del patrimoni històric, artístic i cultural jueu i islàmic, respectivament, que

continuarà al servei de la societat per a llur contemplació i estudi. Aquesta col·laboració mútua s'ha d'estendre a l'elaboració del catàleg i l'inventari de l'esmentat patrimoni, així com a la creació de patronats, fundacions i altres tipus d'institucions de caràcter cultural.

2.5.17. Protecció i ús de les marques *Casher* i *Halal*

De conformitat amb la dimensió espiritual i les particularitats específiques de la tradició jueva, les denominacions *Casher* i llurs variants (*Kasher*, *Kosher*, *Kasruth*) i aquestes associades als termes *U*, *K* o *Parve*, són les que serveixen per distingir els productes alimentaris i cosmètics elaborats d'acord amb la Llei jueva. Per a la protecció i l'ús correcte d'aquestes denominacions, la FCIE ha de sol·licitar i obtenir del Registre de la Propietat Industrial els registres de marca corresponents, d'acord amb la normativa legal vigent. Aquests productes, una vegada s'hagin complert els requisits esmentats, gaudiran, a efectes de comercialització, importació i exportació, la garantia d'haver estat elaborats segons la llei i la tradició jueves, si porten als envasos el distintiu corresponent de la FCIE.

Pel que fa a la CIE, s'assenyala que, d'acord amb la dimensió espiritual de la llei islàmica, la denominació *Halal* serveix per distingir els productes alimentaris elaborats segons aquesta llei. Per a la protecció i ús correcte d'aquestes denominacions, la CIE ha de sol·licitar i obtenir del Registre de la Propietat Industrial els registres de marca corresponents. Una vegada s'hagin complert els requisits, aquests productes, a efectes de comercialització, importació i exportació, tindran la garantia d'haver-se elaborat segons la llei islàmica quan portin el distintiu de la CIE.

2.5.18. Sacrifici d'animals

El sacrifici d'animals que es faci d'acord amb les lleis jueves i islàmiques ha de respectar la normativa sanitària vigent, tal com disposa l'art. 14.3 dels acords de cooperació amb la FCIE i CIE. Aquest sacrifici afecta la competència municipal sobre els escorxadors.

2.5.19. Subministrament de dietes alimentàries religioses

Únicament l'Acord de cooperació amb la CIE, en l'art. 14.4, preveu que es procuri adequar l'alimentació dels interns en centres o establiments públics (hospitals, presons, etc.) i dependències militars, així com la dels alumnes musulmans dels centres docents públics i privats concertats que ho sol·licitin als preceptes religiosos islàmics, i a l'horari d'àpats durant el mes de dejuni del Ramadà.

2.6. *Les iniciatives governamentals*

La disposició final primera de les tres lleis 24, 25 i 26 de 1992 assenyala que es faculta al Govern perquè a proposta del ministre de Justícia i, si escau, conjuntament amb els ministres competents per raó de la matèria, dicti les disposicions necessàries per al desplegament i execució del que disposen les tres lleis.

Finalment, la disposició addicional primera de l'annex assenyala que el Govern ha de posar en coneixement de la FEREDE, la FCIE i la CIE les iniciatives legislatives que afectin el contingut dels acords de cooperació, per tal que les parts confesionals signatàries puguin expressar llur parer.

2.7. La clàusula general de denúncia i de revisió total o parcial

La disposició addicional segona dels annexos respectius assenyala que els acords de cooperació poden ser denunciats per qualsevol de les parts que els van subscriure, i s'han de notificar a l'altra part amb sis mesos d'antelació. Així mateix, pot ser objecte de revisió, total o parcial, per iniciativa de qualsevol part, sens perjudici de la ulterior tramitació parlamentària.

2.8. Els mecanismes de seguiment

La disposició addicional tercera dels tres annexos consigna que s'ha de constituir una comissió mixta paritària amb representants de l'Administració de l'Estat i de la FEREDE, la FCIE i la CIE, amb la funció d'aplicar els acords i fer-ne el seguiment.

3. La distribució de competències sobre els ens locals

A Espanya els ens locals disposen d'autonomia administrativa per gestionar els seus interessos.⁶ En relació amb els ajuntaments, l'Estat té la competència per establir les bases del règim jurídic de les administracions públiques, a través de la Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases del règim local.

Per la seva banda, la Generalitat de Catalunya té la competència normativa per desenvolupar aquesta legislació estatal *ex* article 9.8 de l'Estatut d'autonomia.⁷ La Llei 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya, és la norma que s'aplica a la comunitat autònoma catalana. Així doncs, a continuació seguirem el seu ordre competencial, consignat als articles 63, 64 i 68.

4. Els acords de cooperació i les competències dels ajuntaments

Una vegada hem analitzat els continguts dels acords amb les minories religioses, ara és el moment d'examinar-ne les implicacions envers les competències dels ajuntaments, en tant que administracions més properes als ciutadans.

6. La Sentència del Tribunal Constitucional 32/1981, de 28 de juliol, va argumentar que l'autonomia local gaudia d'una protecció clara, és a dir, d'una garantia institucional important en el nou model descentralitzat de l'Estat democràtic espanyol.

7. L'Estatut d'autonomia de Catalunya, de 1980, és la norma institucional que regula l'autogovern de la comunitat autònoma de Catalunya.

4.1. *Respecte de l'urbanisme i els equipaments de caràcter religiós*

En consonància amb l'article 148.1.3 de la Constitució, l'Estatut d'autonomia de Catalunya atribueix a la Generalitat la competència exclusiva en matèria d'ordenació de l'urbanisme. No obstant això, en aquesta competència autonòmica intervé un tercer poder territorial, els municipis, que poden condicionar-la per virtut de l'article 63.2.d de la Llei 8/1987, de 15 d'abril. Aquest precepte consigna que «El municipi té competències pròpies en les matèries següents: [...] L'ordenació, la gestió, l'execució i la disciplina urbanístiques».

El Tribunal Constitucional defineix l'abast d'aquesta competència de la manera següent: «l'urbanisme [...] al·ludeix a la disciplina jurídica del fet social o col·lectiu dels assentaments de població en l'espai físic, [...] el contingut de l'urbanisme es tradueix en concretes potestats [...] com les referides al planejament, la gestió o execució d'instruments planificadors i la intervenció administrativa en les facultats dominicals sobre l'ús del sòl i edificació, [i també] la determinació, en allò pertinent, del règim jurídic del sòl en tant que suport de l'activitat transformadora que implica la urbanització i l'edificació».⁸

Si parem atenció, constatem que hi ha drets de llibertat religiosa que es projecten en el contingut d'aquest sector material. Així, quan la Sentència parla del «fet social o col·lectiu dels assentaments de població», és evident que aquesta població exerceix activitats religioses sobre el terreny del municipi que, lògicament, cal disciplinar. Pensem, a tall d'exemple, en la construcció de llocs de culte i de cementiris confessionals.

Tanmateix, la Sentència acaba afirmant que l'urbanisme «es tradueix en la fixació del que podríem anomenar polítiques d'ordenació de la ciutat», la gestió i planificació de les quals correspon als ajuntaments. La Generalitat, doncs, és competent per legislar sobre aquest sector material, però pertoca als ens locals gestionar el planejament urbanístic, que inclou, per exemple, les converses prèvies amb les comunitats religioses i les esglésies que necessitin terrenys per a la construcció de llocs de culte o cementiris confessionals.

En aquest sentit, la Llei 2/2002, de 14 de març, d'urbanisme, preveu a l'art. 34.4 els «equipaments de caràcter religiós», terme que substitueix el de «temples» que figurava en l'antiga legislació espanyola. Actualment, en canvi, aquest nou tipus d'equipament comunitari (com el comercial, cultural, docent o sanitari) està concebut per satisfer les necessitats que la vida quotidiana genera en les persones, també en llur vessant religiosa.

En el terme «equipaments de caràcter religiós» s'enclouen el dret a establir llocs de culte i el dret a posseir cementiris confessionals (jueus i islàmics, segons els acords de cooperació), malgrat que els cementiris romanen subjectes a una sèrie de mesures sanitàries que, a la pràctica, difícilment es poden encabir en la figura dels equipaments de caràcter religiós, a diferència dels llocs de culte. Tanmateix, el dret a establir llocs de culte és un dret fonamental, regulat a la LOLR; en canvi, el dret a posseir cementiris confessionals propis només apareix als acords de cooperació de la FCIE i la CIE, i per tant no té rang orgànic.

8. Sentència 61/1997, de 20 de març.

A l'efecte competencial, allò que cal destacar és que, a Catalunya, els ajuntaments poden definir els equipaments de caràcter religiós per a qualsevol confessió religiosa. En principi, la seva decisió no es troba condicionada, necessàriament, pels acords de cooperació, ja que la determinació dels usos dels equipaments comunitaris no està subjecta a aquells. En tot cas, caldrà valorar l'estatus de la confessió que demandi l'equipament, especialment si es troba inscrita en el RER i si forma part d'alguna de les tres federacions signants dels acords. Altres solucions alternatives, assajades amb un cert èxit, serien la cessió d'immobles i locals destinats a les pregàries.⁹

4.2. *Respecte de la salut i el control d'aliments Casher i Halal. Els escorxadors i el sacrifici d'animals segons els ritus religiosos*

En el títol competencial de la salut es produeix una intervenció concurrent de l'Estat central i de les autonomies. L'Estat legisla les bases normatives, mentre que les comunitats autònomes les desenvolupen i executen; però, com veurem, tant la legislació bàsica de l'Estat com la de la Generalitat no exclouen la intervenció competencial dels ens locals.

Ja vàrem veure que els acords de cooperació amb la FCIE i la CIE permetien la comercialització, la importació i l'exportació dels productes *Casher* i *Halal*; i també preveien que el sacrifici d'animals ha de respectar la normativa sanitària vigent. Aquesta normativa és, d'una banda, la Llei 15/1990, de 9 de juliol, d'ordenació sanitària de Catalunya i, de l'altra, la Llei 14/1986, de 25 de abril, general de sanitat, que és la norma bàsica que regeix en tot l'Estat espanyol.

Respecte dels ajuntaments, aquesta Llei assenyalava que han de participar en els òrgans de direcció de les àrees de salut i que han de tenir responsabilitats en diverses matèries. En destaquem les següents: el control sanitari dels edificis i llocs d'habitatge i convivència humana, especialment els centres d'alimentació, els centres residencials i les escoles; el control sanitari de la distribució i el subministrament d'aliments, begudes i altres productes, directament o indirectament relacionats amb l'ús o consum humans, així com els mitjans per a llur transport.

Per la seva banda, l'art. 8.º i p de la Llei 15/1990, de 9 de juliol, assenyalava que correspon al Servei Català de la Salut el control sanitari i la prevenció dels riscos per a la salut derivats de productes alimentaris i la promoció i la millora de les activitats de veterinària de salut pública.

Juntament amb aquestes competències concurrents, el Reial decret 147/93, de 29 de gener, sobre condicions sanitàries de producció i comercialització de carns fresques, esmenta que es prohibeix clavar ganivets a les carns, excepte quan es tracti d'un ritus religiós.¹⁰ Aquest precepte desplega el Reial decret 54/1995, de 20 de gener, sobre protecció dels animals en el moment del seu sacrifici i mort, que és fruit de la Directiva 93/119 del Consell de la Comunitat Europea, de 22 de desembre de 1993.

9. Per a un estudi complet sobre el règim jurídic dels llocs de culte, veg. Miguel Rodríguez, *Libertad religiosa y confesiones*, Madrid, 2000.

10. Art. 33 de l'annex relatiu a la higiene del sacrifici d'animals.

L'art. 5.2 d'aquest Reial decret disposa que «en el cas d'animals que siguin objecte de mètodes particulars de sacrifici, requerits per determinats ritus religiosos, no seran aplicables els requisits establerts al paràgraf *c* de l'apartat 1». Aquest apartat assenyala que als «solípedes, ruminants, porcs, conills i aus de corral introduïdes en els escorxadors per al seu sacrifici se les ha: [...] *c*) Atordir abans del seu sacrifici, o donar mort de manera instantània».

Les activitats religioses i rituals, per tal d'adequar-se a la normativa sanitària, s'han de materialitzar en els escorxadors, que són competència municipal *ex art.* 63.2.g de la Llei 8/1987, de 15 d'abril. Per això resulta factible la celebració de convenis municipals amb les comunitats i confessions (preferentment les inscrites al RER) que practiquin el sacrifici religiós d'animals; i això amb una finalitat doble: assegurar el compliment de les mesures sanitàries esmentades i utilitzar correctament les instal·lacions dels escorxadors municipals.

4.3. *Respecte dels cementiris i la reserva de parcel·les*

L'art. 63.2.j de la Llei 8/1987, de 15 d'abril, assenyala la competència dels municipis en matèria de cementiris. Aquesta competència cal posar-la en relació amb el dret a rebre sepultura digna, establert a l'article 2.1.b de la LOLR. En efecte, correspon els ajuntaments vetllar pel compliment de la Llei 49/1978, de 3 de novembre, d'enterraments en cementiris municipals. Aquest article 2.1.b, després de reconèixer el dret a rebre sepultura digna, a continuació passa a assenyalar que s'exercirà «sense discriminació per motius religiosos». Curiosament, aquesta Llei estatal és anterior a la LOLR, però roman plenament vigent. Vegem-la.

En el primer article diu que «Els ajuntaments estan obligats al fet que els enterraments que s'efectuïn en llurs cementiris es facin sense discriminació per raons de religió». Respecte als ritus funeraris, l'art. 2 consigna que «s'han de practicar sobre cada sepultura de conformitat amb allò disposat pel difunt o amb el que la família determini. Així mateix, es poden celebrar actes de culte a les capelles o els llocs destinats a aquest efecte [...]. En els cementiris municipals s'autoritza als qui ho sol·licitin l'establiment de capelles o llocs de culte». Finalment, l'art. 3 atribueix un mandat directe: «Els ajuntaments han de construir cementiris municipals quan en el seu terme no existeixi lloc d'enterrament en què es pugui complir allò disposat en aquesta Llei».

Altrament, és competència dels municipis decidir sobre la concessió de reserves de parcel·les als cementiris. La raó jurídica d'aquest dret respon al manteniment d'una «jurisdicció espiritual» en favor de les confessions, que deriva de l'*ius sepulchri* i de l'*ius sepellendi*. Ara bé, aquesta concessió de parcel·les i jurisdicció espiritual no només es pot atribuir a les comunitats islàmiques o jueves que pertanyin a la CIE o a la FCIE, sinó també a altres esglésies i comunitats religioses. La decisió, com hem dit, és competència municipal, però caldria valorar prèviament l'estatus de la confessió que demani la parcel·la al cementiri. Una altra solució seria concedir un espai genèric —i obert— a totes les comunitats que pertanyin a un mateix tronc religiós comú, per tal d'evitar possibles discriminacions entre si.

4.4. *Respecte dels serveis funeraris*

Igual que succeeix amb els cementiris i el dret a rebre sepultura digna, l'art. 63.2.j de la Llei 8/1987, de 15 d'abril, atorga als ajuntaments la competència en matèria de serveis funeraris. Tanmateix, i en el marc de les competències en matèria d'higiene i sanitat, el Parlament de Catalunya va elaborar la Llei 2/1997, de 3 d'abril, sobre serveis funeraris.

Aquesta Llei fixa l'abast de la competència dels ajuntaments i consells comarcals en relació amb els serveis funeraris, tant pel que fa a la normativa sanitària aplicable com pel que fa a la garantia dels principis d'universalitat, accessibilitat, continuïtat i respecte als drets dels usuaris. Als nostres efectes, és important destacar que aquesta Llei també regula les condicions d'inspecció i control de la Generalitat i dels ens locals en relació amb els serveis funeraris, alhora que tipifica les possibles infraccions que es cometin tot establint un quadre de sancions l'objectiu del qual s'adreça a garantir el compliment de les condicions sanitàries a què la normativa vigent sotmet aquesta activitat.

Una activitat que hem dit que afecta el dret a rebre sepultura digna, però també altres drets que tornarem a mencionar en el proper epígraf: ens referim a l'adopció de les mesures oportunes per a l'observança de les regles tradicionals jueves i islàmiques concernents a les inhumacions, sepultures i ritus funeraris.

Doncs bé, la Llei 2/1997, de 3 d'abril, consigna que els usuaris tenen el dret a rebre els serveis funeraris en condicions de respecte a les conviccions religioses i d'igualtat. La llei entén per *servei funerari* totes les activitats que s'han de prestar com a conseqüència de la mort d'una persona i de la inhumació i incineració del seu cadàver. L'art. 2.1 disposa que els municipis són l'administració competent en matèria de serveis funeraris i, per tant, els responsables de garantir-ne l'existència i la prestació a tota la col·lectivitat local, però sempre en el marc «de la legislació sanitària i de la de règim local», que competeix establir a la Generalitat.

Per la seva banda, el Decret 209/1999, de 27 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament que regula, amb caràcter supletori, els serveis funeraris municipals, desplega la disposició final primera de la Llei 2/1997, de 3 d'abril, que estableix que els ajuntaments han de regular (mitjançant una ordenança o bé un reglament) el règim a què s'han de sotmetre els serveis funeraris. La normativa de la Generalitat és, doncs, supletòria. Amb tot, pel que fa als drets de les persones usuàries, l'art. 10.a torna a incidir en les «condicions de respecte a la intimitat, a la dignitat, a les conviccions religioses, filosòfiques o culturals i al dolor de les persones afectades». I l'art. 14.1 esmenta les anomenades «activitats complementàries», entre les quals destaquen: «d) Les gestions davant l'Església catòlica i altres organitzacions corresponents a la resta de confessions religioses». Gestions que competeixen fer als ajuntaments, i que han d'oferir-se a totes les confessions, no només a l'Església catòlica. En aquest cas, res no es diu sobre l'estatus de les minories religioses, i de si han d'estar (o no) inscrites en el Registre d'Entitats Religioses.

4.5. *Respecte de la policia sanitària mortuòria*

El Reial decret 2210/1979, de 7 de setembre, va transferir a la Generalitat de Catalunya les funcions i les competències relatives a l'acció pública sanitària, àdhuc

aquelles que el Decret 2263/1974, de 20 de juliol, atribuïa als òrgans de l'Administració de l'Estat. Així, a l'empara de les competències de desplegament normatiu en matèria de sanitat interior, estipulades a l'art. 17.1 de l'Estatut d'autonomia, la Generalitat va encetar un procés d'adaptació progressiu de l'antiga normativa estatal reguladora de la matèria de sanitat mortuòria a la nova realitat epidemiològica i social.

D'aquesta manera, el Decret 297/1997, de 25 de novembre, pel qual s'aprova el Reglament de policia sanitària mortuòria, esdevenia la norma principal encarregada de regular aquesta activitat, la qual comprèn les activitats següents: la regulació de tota classe de pràctiques sanitàries sobre cadàvers i restes cadavèriques; les condicions tecnosanitàries en què les empreses funeràries presten els serveis; les normes sanitàries que han de complir els cementiris públics, privats (per exemple, els de propietat confessional) i mixtos; la funció inspectora i la potestat sancionadora.

Tanmateix, l'art. 3 assenyalava que les «facultats administratives en matèria de policia sanitària mortuòria corresponen, d'acord amb el que preveuen aquest Reglament, la Llei 15/1990, de 9 de juliol, d'ordenació sanitària de Catalunya, i la Llei 8/1987, de 15 d'abril, [...] als ajuntaments i al Departament de Sanitat». De fet, la legislació estatal de sanitat ja advertí en l'art. 42.2.e que pertocava als ajuntaments el control sanitari dels cementiris i la policia sanitària mortuòria.

Així doncs, correspon als ajuntaments i al Departament de Sanitat català tot el conjunt de les facultats administratives: atorgament de les autoritzacions sanitàries, comprovació de les funcions, destinació final dels cadàvers i llur classificació, inhumació, incineració, exhumació, embalsamament, conservació transitòria i altres pràctiques sobre cadàvers i restes cadavèriques, així com la seva conducció i trasllat.

Com vàrem explicar, l'Acord amb la FCIE i amb la CIE reconeixen, juntament amb l'observança de les regles tradicionals jueves i islàmiques concernents a les inhumacions, les sepultures i els ritus funeraris, el dret a traslladar els cossos dels difunts jueus i islàmics dels cementiris municipals als confessionals.

L'exercici d'aquest dret no impedeix, però, que altres confessions al marge dels acords també el puguin exercir. El requisit és que totes s'han d'atenir tant al reglament de policia sanitària mortuòria, que ja coneixem, com al Decret 304/1983, de 7 de juliol, sobre trasllats de cadàvers a Catalunya, i que faculta el Departament de Sanitat i Seguretat Social per dictar les normes necessàries per a l'execució, el desplegament i l'aplicació del Decret esmentat.

Finalment, respecte a les entitats autoritzades per al transport de cadàvers, tenen una importància especial els art. 16, 17 i 18 del Decret 209/1999, de 27 de juliol. En tot cas, l'autorització per transportar els cadàvers és competència del Departament de Sanitat de la Generalitat. La normativa autonòmica no preveu la possibilitat que siguin les confessions les que traslladin els cadàvers dels seus difunts. Aquesta funció la faran les entitats (funeràries) que estiguin autoritzades per la Generalitat.

4.6. *Respecte del menjador escolar i les dietes religioses*

La competència en ensenyament, consignada a l'art. 15 de l'Estatut d'autonomia, és de tipus concurrent. És competència de l'Estat la fixació de les bases, mentre

que la Generalitat s'encarrega de «la regulació i l'administració de l'ensenyament en tota la seva extensió, nivells i graus, modalitats i especialitats, en l'àmbit de les seves competències». En concret, podem destacar la confluència de dos drets de llibertat religiosa. D'una banda, el dret a rebre la formació religiosa i moral d'acord amb les pròpies conviccions, que és establert a l'art. 27.3 de la Constitució espanyola i, de l'altra, el dret a rebre les dietes alimentàries religioses, establert a l'Acord de cooperació signat amb la CIE.

Les competències municipals en la matèria d'ensenyament són diverses. De manera resumida, en podríem destacar les següents: la participació en els centres docents a través dels consells escolars, la col·laboració en activitats extraescolars i complementàries dels centres educatius, la formació dels adults, la promoció de la relació entre els programes dels centres i l'entorn social i econòmic, actuacions de caràcter compensatori en relació amb persones, grups i àmbits territorials que es trobin en situacions desfavorables, així com la provisió de recursos econòmics, accions específiques en matèria d'educació infantil, creació de consells escolars municipals, construcció i manteniment de centres públics docents, vigilància del compliment de l'escolaritat obligatòria, cooperació amb les administracions educatives, participació en la programació general de l'educació tot intervenint en el consell escolar i altres òrgans de l'Administració educativa i, finalment, el transport i el menjador escolar.

Respecte a aquesta darrera competència municipal, pel que fa als menjadors escolars, hem vist que l'Acord amb la CIE preveu que l'alimentació dels alumnes musulmans «s'ha de procurar adequar als preceptes religiosos islàmics, així com a l'horari d'àpats durant el mes de dejuni (Ramadà)».

Dues observacions: en primer lloc, l'Acord no estableix una garantia obligacional, simplement assenyala un mandat genèric, en virtut del qual «s'ha de procurar» prestar sempre que els centres escolars disposin dels mitjans adequats; en segon lloc, l'Acord té una clara vocació expansiva, ja que els titulars d'aquest dret a rebre l'alimentació religiosa, i especialment en els horaris d'àpats del mes de dejuni (Ramadà), són tots «els alumnes musulmans», no només els qui pertanyin a les comunitats de la CIE.

4.7. Respecte del règim tributari

Com vàrem examinar, les exempcions tributàries atorgades per l'Estat a les esglésies i les comunitats religioses que pertanyen a la FEREDE, la FCIE i la CIE (com, per exemple, l'impost sobre els béns immobles), tenen una incidència directa en la recaptació d'impostos dels ajuntaments.

En aquest sentit, i malgrat que la competència en exempcions recau exclusivament en l'Estat, caldrà valorar políticament si convé o no que els ajuntaments reclamin algun tipus de mecanisme de compensació financera, atesa la pèrdua d'ingressos en la recaptació. Tanmateix, les esglésies i comunitats religioses (jueves i musulmanes) que restin fora de l'àmbit d'aplicació dels acords, no es beneficien del règim tributari pactat. No obstant això, es podria donar el cas d'ajuntaments que, per diversos motius, estenguessin les exempcions a esglésies i comunitats religioses que no formessin part de la FEREDE, la FCIE o la CIE.

4.8. *Respecte d'altres activitats complementàries*

L'art. 140 de la Constitució espanyola garanteix l'autonomia municipal. Per al Tribunal Constitucional, el sentit d'aquesta autonomia es «configura com una garantia institucional amb un contingut [...] que el legislador [sigui l'estatal o l'autonòmic] ha de respectar i que es concreta bàsicament en el “dret de la comunitat local a participar a través d'òrgans propis en el govern i administració dels afers que li pertocuin, graduant-se la intensitat d'aquesta participació en funció de la relació existent entre els interessos locals i supralocals” [...] “la legislació de l'Estat i la de les comunitats autònomes ha d'assegurar als municipis [...] el seu dret a intervenir en tots els afers que directament afectin el cercle dels seus interessos”».¹¹

Aquesta concepció garantista de l'autonomia local legitima el tractament polític que els municipis facin del fet religiós. I això per dues raons: primer, ateses les connexions que s'estableixen entre els drets de llibertat religiosa i les competències municipals; segon, per la presència d'un àmbit confessional comunitari, que s'ajusta a l'art. 16.3 de la Constitució, el qual conté un mandat obert i general a tots els poders públics per a la cooperació amb les confessions religioses.

Per això la gestió del pluralisme religiós, objectivament, no està vedada als ajuntaments, que poden promoure activitats complementàries segons les seves competències i els drets de llibertat religiosa. Així, i a banda de la gestió competencial, pensem en la participació i la promoció del diàleg interreligiós o la coneixença mútua dels diferents dirigents religiosos de cadascun dels municipis.

5. **Consideracions finals**

Arribats fins aquí, és hora d'extreure alguna conclusió. Sempre he cregut que tot jurista teòric que elabora un estudi d'aquestes característiques ha d'intentar fer un esforç de realisme social, més enllà de la sistematització de les dades legislatives. Perquè les solucions de laboratori, encara que siguin ajustades als paràmetres del dret vigent, corren el perill de petrificar-se.

És obvi que el fenomen religiós, per diversos motius, s'ha “accelerat” en el decurs dels darrers anys. La nova immigració, les informacions mediàtiques recurrents, l'interès acadèmic de sociòlegs, antropòlegs, teòlegs, juristes, etc., confirmen quelcom impensable fa tan sols dues dècades: la necessitat de situar en l'agenda política el tractament de la projecció social d'aquesta dimensió humana, i que té una sèrie d'implícacions reals no previstes quan, al començament de la democràcia, l'Estat espanyol va engegar l'elaboració legislativa de les confessions i del factor religiós.

Aquesta legislació no respon a un model separatista (com els Estats Units o el Canadà), sinó cooperacionista; ni tampoc no respon a un model unitari d'Estat (com França), sinó compost. Per tant, s'exigeix una atenció preferent de les administracions autonòmiques i locals. D'altra banda, si afegim que l'exercici de la lli-

11. Sentència 109/1998, de 21 de maig.

bertat religiosa afecta importants competències municipals, la primera conclusió és evident: el que anomenem *fet religiós* necessita una gestió coordinada dels poders públics i les instàncies administratives.

En segon lloc, hem d'assenyalar que cap dels acords de cooperació del 1992 (incloent-hi els del 1979 amb la Santa Seu) no esmenten ni els ens locals ni les comunitats autònomes. Cap ni una de les lleis que regulen i despleguen els drets de llibertat religiosa preveuen mecanismes de col·laboració interadministrativa entre l'Estat central i els ens territorials.

Per tot això, creiem convenient encetar un primer debat sobre aquestes qüestions. Són massa les arestes que presenta el tractament jurídic del fet religiós en societats plurals com la francesa o l'espanyola; arestes que augmenten quan aquest tractament s'ha de fer en el primer nivell de proximitat de l'Administració pública.